

UDC 159.378.015

DOI 10.26565/2410-1249-2022-18-04

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ З РІЗНИМИ СИСТЕМАМИ НАВЧАННЯ†

 Харченко А.О.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психологічного консультування і психотерапії
Факультет психології, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
Майдан Свободи, 6, Харків, Україна, 61022
E-mail: kharchenkoa091284@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-6685-1498>

 Гулий Ю.І.

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології
гуманітарно-правовий факультет, Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», вул. Чкалова, 17, Харків, Україна, 61070
e-mail: gyip@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-6035-8811>

 Научитель О.Д.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
гуманітарно-правовий факультет, Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», вул. Чкалова, 17, Харків, Україна, 61070
E-mail: elena.nauchitel@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4069-4858>

Постановка проблеми Постійна трансформація зовнішніх мотивів, що обумовлено частими змінами в соціумі та змінами в системі освіти, потребує відповідної модифікації внутрішньої регуляції особистості учнів. Існування закладів зі змішаними системами навчання потребує дослідження особливостей мотивації навчальної діяльності учнів, які в них знаходяться, що особливо важливо у підлітковому віці. *Аналіз проблеми* У науковій літературі в структурі мотивації навчальної діяльності виділяють дві основні групи типів мотивів: зовнішні та внутрішні. До зовнішніх мотивів належать: соціальне схвалення, престижність навчання, спілкування, страх покарання, позакласна навчальна мотивація; до внутрішніх: мотивація досягнення, пізнавальний інтерес, самореалізація, усвідомлення соціальної необхідності. *Мета дослідження* – виявити особливості мотивації навчальної діяльності в учнів середніх класів закладів з різними системами навчання. *Методи дослідження* – Методика діагностики типу шкільної мотивації у школярів» (Е. Лепешва). Для математико-статистичної обробки використовувалися: факторний аналіз методом головних компонентів Varimax та ϕ – кутове перетворення Фішера. *Опис вибірки* вибірку склали 84 респондента. Це учні 6 класів (12 років) загально-освітніх шкіл Донецької області. Вони були розподілені на три групи. Перші дві групи склали, відповідно, дівчата (30) та хлопці (24), які навчалися в класах виключно з однолітками своєї статі. Третя група є змішаною, до якої увійшли дівчата та хлопці по 15 досліджуваних. *Висновки* В мотивації навчальної діяльності учнів середніх класів, які навчаються в закладах з різними системами навчання, не виявлено суттєвих відмінностей за всіма мотивами, окрім «позакласна навчальна мотивація» та «самореалізація». Найбільш вираженими у представників всіх трьох груп є група внутрішніх мотивів. Створено факторні структури мотивації навчальної діяльності по кожній з груп мотивів. У дівчат, які навчаються в змішаних класах виявлено феномен «трансформації» структури мотивації навчальної діяльності по чоловічому типу.

Ключові слова: мотив, структура, мотивація навчальної діяльності, системи навчання.

Постановка проблеми:

Кочарян О. С., Фролова Є. В. та Павленко В. П. зазначають, що в сфері освіти спостерігаються певні тенденції, які мають негативний характер та пов'язані зі зниженням мотивації навчання, цінності освіти на соціальному рівні що відображається у феномені девальвації дорослості. Дослідження регуляторної складової навчальної діяльності не втрачає своєї актуальності, оскільки результати емпіричних досліджень потребують оновлення, як ті, що пов'язані з постійною зміною зовнішніх

мотивів навчання, що модифікує внутрішні регуляторні ресурси особистості (Kocharian, O., Frolova, Ye., Pavlenko, V., 2011). Кузьма-Качур, М. зазначає, що зростає інтерес до вивчення мотивації як одного з чинників успішної навчальної діяльності і в контексті впровадження Концепції Нової української школи й оновлення змісту середньої освіти, в яких передбачається активна позиція учня у засвоєнні знань, його висока вмотивованість (Kuzma-Kachur, M., Horvat, M. Savko, S., 2021). Існування навчальних закладів з різними системами

† **How to cite:** A.O. Kharchenko, Yu.I. Gulyi, O.D. Nauchitel. (2022). Characteristics of the Motivation of Educational Activities in Middle School Students Institutions with Different Educational Systems. *Psychological Counseling and Psychotherapy*, 18, 28-33. <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2022-18-04> (in Ukrainian).

Як цитувати: Харченко А.О., Гулий Ю.І., Научитель О.Д. (2022). Особливості мотивації навчальної діяльності в учнів середніх класів закладів з різними системами навчання. *Психологічне консультування і психотерапія*, (18), 28-33. <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2022-18-04>
© Харченко А.О., Гулий Ю.І., Научитель О.Д., 2022

навчання потребує особливої уваги у вивченні даного питання, особливо на фоні проблематики підліткового віку, яка актуалізується в учнів в середніх класах.

Аналіз проблеми:

Кочарян О.С., Фролова Є. В. та Павленко В.М. зазначають, що в психолого-педагогічній літературі відсутнє єдине тлумачення поняття «мотивація навчальної діяльності». Зустрічаються в науковій літературі й певні синонімічні поняття: мотивація навчання, мотиваційний синдром, навчальна мотивація. Спільним для різних синонімічних понять та тлумачень є те, що під мотивацією навчальної діяльності слід розуміти окремий вид мотивації і те що її включено в навчальну діяльність, а відповідно зазначена мотивація обумовлена певними чинниками, характерними саме для цієї діяльності (Kocharian, O.S., Frolova, Ye.V. Pavlenko, V.M., 2011).

Різні аспекти мотивації навчальної діяльності в учасників освітнього процесу досліджували Кочарян О., Фролова Є., Павленко В., Іванова Ю., Казігора М., Боришевський М., Онишків З., Савченко О., Алексеева М., Скрипченко О., Дригус М., Савченко О., Синиця І., Дрозденко С., Скрипченко О., Алексеева М., Бойко Н., Дусавицький О., Гончаренко С., Киричук О., Костюк Г., Матюхіна М., Маркова А., Мерлін В., Зубалій Н., Асеев В., Данилов М., Максименко С., Шаров Ю. та ін.

Систематизуючи різні підходи до класифікації мотивів в загальній структурі мотивації навчальної діяльності, Міхеєва Л. зазначає, що можна узагальнити їх в дві основні групи: внутрішні та зовнішні мотиви. Під внутрішніми мотивами слід розуміти ті, які є задоволенням потреб, пов'язаних з результатами навчальної діяльності та самим навчальним процесом. Зовнішні мотиви не обумовлені та безпосередньо не стосуються навчальної діяльності, її результатів чи змісту. Вони виникають при інтеграції учня до всього навколишнього оточення, однак займають вагоме місце в загальній структурі мотивації навчальної діяльності, адже складно уявити продуктивні механізми спонукання та регуляції тільки в навчальній діяльності, поза інтегрованістю особистості учня до соціуму, особливо в контексті розуміння важливості навчання в майбутньому, соціального визнання, схвалення оточенням та ін. (Mikheieva, L., 2005). І. Нікітіна та І. Мартич зазначають, що складність корекції мотивації навчальної діяльності полягає саме в тому, що на особистість учня постійно впливають досить різні за своєю природою групи зазначених типів мотивів. Це викликає постійні протиріччя в учнів щодо злагоженості вмотивованості внутрішніх імпульсів та зовнішніх викликів та вагомості аргументів щодо продуктивної їх включеності в навчальну діяльність (Dokuchyna T., 2011). Докучина Т.О. зазначає, що формування в учня позитивної мотивації навчальної діяльності є однією з головних умов формування цілісної особистості учня та його всестороннього розвитку, що є передумовою «успішної»

особистості (Dokuchyna T., 2011). Халько М.С. аналізуючи дослідження мотивації навчальної діяльності, вказує на бачення багатьма вченими цієї складової як провідної в структурі навчальної діяльності (Khalko, M., 2018). Гриценко Л.І. в своїх дослідженнях показує, як мотивація навчальної діяльності впливає на професійний розвиток (Hrytsenok, L., 2010).

Особливо важливим є дослідження мотивації навчальної діяльності в учнів, в яких починається підлітковий вік, адже даний етап передбачає трансформації багатьох сфер особистості. Більше того, мало результатів подібних досліджень, в яких би висвітлювалися особливості структури мотивації навчальної діяльності саме в учнів, які навчаються в закладах з різною системою навчання, що потребує подальшого вивчення.

Мета дослідження – виявити особливості мотивації навчальної діяльності в учнів середніх класів закладів з різними системами навчання.

Опис вибірки Загальна кількість вибірки складала 84 учнів 6 класів, віком 12 років, які навчалися в ЗОШ Донецької області. Вибірку було розподілено на 3 групи. До першої групи (Гр. 1) увійшло 30 дівчат, які навчалися в класах виключно з однолітками своєї статі. До другої досліджуваної групи (Гр. 2) було включено 24 хлопця, які навчаються в класах тільки з однолітками своєї статі. Третю групу (Гр. 3) склали і дівчата і хлопці (по 15 досліджуваних), які навчаються в змішаних класах.

Методи: Методика діагностики типу шкільної мотивації у школярів» (Е. Лепешва). Для математико-статистичної обробки використовувалися: факторний аналіз методом головних компонентів Varimax та критерій кутового перетворення Фішера (φ).

Результати досліджень та їх обґрунтування.

На першому етапі дослідження особливостей мотивації навчальної діяльності учнів середніх класів навчальних закладів з різними системами навчання було виявлено вираженість кожного з мотивів основних трьох груп типів мотивів, а саме: зовнішніх (соціальне схвалення, престижність навчання, спілкування, страх покарання, позакласна навчальна мотивація), внутрішніх (мотивація досягнення, пізнавальний інтерес, самореалізація, усвідомлення соціальної необхідності) та додаткових (вплив сім'ї, вплив однокласників, вплив школи). Характерність того чи іншого мотиву для структури мотиваційної сфери учнів кожної з груп визначалася відповідним відсотковим показником, який було визначено з врахуванням норм методики щодо підтвердження суттєвого прояву мотиву у досліджуваного. Значущість відмінностей у вираженості кожного з мотивів по всім групам їх типів між досліджуваними групами 1-3, надано в таблиці 1.

Виходячи з аналізу результатів, наданих в таблиці 1, слід зазначити, що найбільш вираженими в мотиваційній структурі навчальної діяльності досліджуваних всіх трьох груп є внутрішні мотиви

(переважна більшість з них характерна для понад 80 % респондентів в кожній з груп). В групі зовнішніх мотивів навчальної діяльності найвагоміше місце займають «престиж навчання», «соціальне схвалення» та «страх покарання» в учнів всіх систем навчання, а серед додаткових мотивів це «вплив сім'ї». Не виявлено жодних суттєвих відмінностей між досліджуваними всіх груп при попарному порівнянні за переважною кількістю мотивів: престижем навчання, соціальним

схваленням, страхом покарання, спілкуванням, пізнавальним інтересом, досягненнями, усвідомленням соціальної необхідності, впливом однокласників, впливом сім'ї, впливом школи. Тобто, зазначені мотивами однаково актуалізовані в учнів як класів виключно з однокласниками своєї статі так і змішаними класами. Чого не можна сказати про мотиви «позакласна навчальна мотивація» та «самореалізація», за якими знайдено суттєві відмінності між деякими з досліджуваних груп.

Таблиця 1. Значущість відмінностей у вираженості кожного з мотивів по всім групам їх типів між досліджуваними груп 1-3 (The significance of the differences in the expression of each of the motives in all groups of their types between the studied groups 1-3)

Мотив	У %			фем.		
	Гр. 1	Гр. 2	Гр. 3	Гр. 1-2	Гр. 1-3	Гр. 2-3
Зовнішні типи мотивів						
ПН	69	71	72	0,11	0,19	0,07
Соц. С	67	66	69	0,04	0,15	0,18
СП	55	68	61	0,84	0,43	0,44
Спіл.	45	55	49	0,62	0,27	1,42
ПНМ	16	42	20	1,68*	0,19	0,37
Внутрішні типи мотивів						
ПІ	83	79	81	0,26	0,12	0,15
Д	92	87	87	0,33	0,35	0
УСН	91	87	88	0,26	0,19	0,07
С	67	80	93	0,84	1,78*	0,84
Додаткові типи мотивів						
ВО	55	59	67	0,26	0,81	0,51
ВС	78	77	77	0,04	0,04	0
ВШ	55	63	72	0,51	1,16	0,58

Примітка: ПН – престиж навчання, Соц. С. – соціальне схвалення, СП – страх покарання, Спіл. – спілкування, ПНМ – позакласна навчальна мотивація, ПІ – пізнавальний інтерес, Д – досягнення, УСН – усвідомлення соціальної необхідності, С – самореалізація, ВО – вплив однокласників, ВС – вплив сім'ї, ВШ – вплив школи; фем. – емпіричне значення критерію кутового перетворення Фішера; * – $p \leq 0,05$; ** – $p \leq 0,01$.

«Позакласна навчальна мотивація» є значно вагомішим мотивом в навчальній діяльності саме у хлопців, які навчаються в класах без дівчат, в порівнянні з аналогічними показниками у досліджуваних з класів, в яких навчаються одні дівчата. Цікаво, що дана тенденція не спостерігається у змішаних класах, в яких виявлено такі ж показники як в дівчат, які навчаються тільки з дівчатами. Тобто для хлопців залученість до позакласної взаємодії з іншими хлопцями є додатковою мотивацією навчальної діяльності.

«Самореалізація» як мотив навчальної діяльності виражений у переважній більшості учнів всіх класів,

однак значно більше він проявляється в змішаних класах у порівнянні з аналогічними показниками в класах де навчаються одні дівчата та суттєво не відрізняється від показників в учнів з класів, де навчаються одні хлопці. Тобто у дівчат цей мотив займає більш вагоме місце в сфері мотивації навчальної діяльності тоді, коли вони займаються в змішаних класах.

Наступним етапом дослідження було створення та порівняння факторних структур мотивів навчальної діяльності по основним групам мотивів (зовнішні та внутрішні) між всіма групами досліджуваних.

Факторну структуру взаємозв'язку зовнішніх типів мотивів навчальної діяльності у досліджуваних груп 1-3 надано, відповідно, в таблицях 2-4.

Таблиця 2. Факторна структура взаємозв'язку зовнішніх типів мотивів навчальної діяльності у досліджуваних Гр. 1. (The factor structure of the interrelationship of external types of motives for educational activity in the studied Gr. 1)

Зовнішні типи мотивів	Соціалізоване нормування	Позакласна підпорядкованість
Престижне навчання	0,598	0,63
Соціальне схвалення	0,807	-
Страх покарання	0,525	0,6
Спілкування	0,699	-
Позакласна навчальна мотивація	-	0,684
Вага фактору	34,1	27,5

З результатів, наданих в таблиці 2 видно, що факторна структура мотивації навчальної діяльності у дівчат, які навчаються в класах виключно з однолітками своєї статі, утворена двома факторами: «соціалізоване

нормування» та «позакласна підпорядкованість». До першого фактору увійшли мотиви: престижне навчання, соціальне схвалення, страх покарання та спілкування. Тобто для цих дівчат характерними є цінності гарної

освіти та якісного навчання у класному колективі і в сім'ї та значимість схвалення зі сторони інших людей, важливість взаємодії з однолітками та вчителями, страх покарання і осуду за їхні невдачі. Другий фактор утворено наступними мотивами: престижне навчання, страх покарання та позакласна навчальна мотивація. Для дівчат з такою структурою мотивації навчальної діяльності престижність навчання пов'язується з позакласною діяльністю, що, в свою чергу, пов'язане з осудом їхніх невдач. Слід зазначити, що в обох факторах присутній мотив «страх покарання», який є важливою складовою для переважної кількості дівчат, які навчаються в цій системі.

Факторна структура мотивації навчальної діяльності у хлопців, які навчаються в класах лише з однолітками своєї статі також представлена двома факторами (таблиця 3): «відповідність соціальним очікуванням» та «позакласна соціальна інтегрованість». Структура

першого фактору є підставою говорити, що у хлопчиків бажання придбати якісну освіту об'єднується зі значимістю страху покарання і осуду за їхні невдачі та схваленням зі сторони інших людей. Тобто спостерігається певне закономірність – прагнення отримати престиж та визнання від навчання та, одночасне намагання уникнути покарання та осуду. В другому факторі об'єдналися «спілкування» та «позакласна навчальна мотивація», що вказує на важливість для цих хлопців в навчальній діяльності саме позакласного спілкування та взаємодії один з одним та вчителями. Саме в позакласній навчальній активності хлопці реалізують свою потребу у комунікації. Можливо це пояснюється включеністю в різні формати навчання, з якими пов'язують свої інтереси в навчанні (секції, гуртки, проекти та ін.) в рамках яких їм цікаво вибудувати міжособистісну комунікацію.

Таблиця 3. Факторна структура взаємозв'язку зовнішніх типів мотивів навчальної діяльності у досліджуваних Гр. 2. (The factor structure of the interrelationship of external types of motives for educational activity in the studied Gr. 2)

Зовнішні типи мотивів	Відповідність соціальним очікуванням	Позакласна соціальна інтегрованість
Престижне навчання	0,899	-
Соціальне схвалення	0,911	-
Страх покарання	0,779	-
Спілкування	-	0,881
Позакласна навчальна мотивація	-	0,665
Вага фактору	45,8	33

Таблиця 4. Факторна структура взаємозв'язку зовнішніх типів мотивів навчальної діяльності у досліджуваних Гр. 3. (The factor structure of the interrelationship of external types of motives for educational activity in the studied Gr. 3)

Зовнішні типи мотивів	Відповідність соціальним очікуванням	Позакласна соціальна інтегрованість
Престижне навчання	0,79	-
Соціальне схвалення	0,885	-
Страх покарання	0,768	-
Спілкування	-	0,771
Позакласна навчальна мотивація	-	0,809
Вага фактору	40,1	33

Факторна структура мотивації навчальної діяльності групи типу зовнішніх мотивів у школярів, які навчаються в змішаних класах, є ідентичною тій, яка виявлена в класах, в яких навчаються одні хлопці. Тобто спостерігається феномен «трансформації» структури мотивації навчальної діяльності по чоловічому типу у дівчат, які навчаються в змішаних класах.

Наступним етапом дослідження було створення факторної структури мотивації навчальної діяльності групи внутрішніх типів мотивів досліджуваних всіх трьох груп досліджуваних. Результати по кожній з груп 1-3 надано, відповідно в таблицях 5-7.

Факторна структура мотивації навчальної діяльності на рівні структури внутрішніх типів

мотивів у дівчат, які навчаються в класах з однолітками своєї статі, представлені двома факторами: «соціалізована саморегуляція» та «успішна самореалізація». Дівчата, у яких виявлено перший фактор цікавляться новими знаннями та прагнуть бути освіченими людьми, вони усвідомлюють необхідність гарного навчання у школі для власного успішного майбутнього. Другий фактор є варіантом зазначеної мотивації в реалізації якої школа сприймається як місце, де вони можуть заявити про себе та займатися розвитком. Такі діти навчаються, перш за все, для того, щоб довести собі, що вони здатні досягти певних успіхів у навчанні.

Таблиця 5. Факторна структура взаємозв'язку внутрішніх типів мотивів навчальної діяльності у досліджуваних Гр. 1 (The factor structure of the interrelationship of the internal types of motives of educational activity in the studied Gr. 1)

Внутрішні типи мотивів	Соціалізована самореалізація	Успішна самореалізація
Пізнавальний інтерес	0,89	-
Мотивація досягнення	-	0,869
Усвідомлення соціальної необхідності	0,866	-
Самореалізація	0,588	0,413
Вага фактору	45,8	29,3

Таблиця 6. Факторна структура взаємозв'язку внутрішніх типів мотивів навчальної діяльності у досліджуваних Гр. 2. (The factor structure of the interrelationship of the internal types of motives of educational activity in the studied Gr. 2)

Внутрішні типи мотивів	Мотиваційна цілісність
Пізнавальний інтерес	0,703
Мотивація досягнення	0,617
Усвідомлення соціальної необхідності	0,764
Самореалізація	0,656
Вага фактору	47,2

Факторна структура мотивації навчальної діяльності на рівні структури внутрішніх типів мотивів в учнів класів, де навчаються одні хлопці, представлена одним фактором – «мотиваційна цілісність». Тобто всі внутрішні мотиви створюють єдину та цілісну мотиваційну структуру. Однак, враховуючи те, що для хлопців одним із більш

притаманних ніж дівчатам зовнішніх мотивів є «позакласна навчальна мотивація», можна припустити, що це суттєво може відволікати саме хлопців від систематичності навчання та, відповідно, знижувати загальний рівень академічної успішності, концентруючи їх на більш специфічних, позакласних видів навчальної діяльності.

Таблиця 7. Факторна структура взаємозв'язку внутрішніх типів мотивів навчальної діяльності у досліджуваних Гр. 3. (The factor structure of the interrelationship of the internal types of motives of educational activity in the studied Gr. 3)

Внутрішні типи мотивів	Мотиваційна цілісність
Пізнавальний інтерес	0,748
Мотивація досягнення	0,652
Усвідомлення соціальної необхідності	0,867
Самореалізація	0,485
Вага фактору	49,3

В мотиваційній структурі до навчальної діяльності на рівні взаємодії внутрішніх мотивів в учнів змішаної системи навчання, виявлено ідентичну чоловічій структуру, що є феноменом «трансформації» структури мотивації навчальної діяльності по чоловічому типу у дівчат, які навчаються в змішаних класах та є ідентичним тому феномену, який спостерігався при дослідженні взаємозв'язку зовнішніх типів мотивів у цих дівчат.

Висновки

1. В мотивації навчальної діяльності учнів середніх класів, які навчаються в закладах, що мають різні системи навчання, не виявлено суттєвих відмінностей у вираженості за переважною більшістю з мотивів всіх трьох груп типів цих мотивів, а саме: зовнішніх (соціальне схвалення, престижність навчання, спілкування, страх покарання), внутрішніх (мотивація досягнення, пізнавальний інтерес, усвідомлення соціальної необхідності) та додаткових (вплив сім'ї, вплив однокласників, вплив школи). Найбільш актуалізованою в учнів всіх систем навчання є група внутрішніх мотивів навчальної діяльності. Різні форми позакласної взаємодії, такі як спілкування, гуртки, секції та ін. є додатковою мотивацією навчальної діяльності саме у хлопців, які навчаються в класах з іншими хлопцями. Навчання підлітків в змішаних класах робить мотив «самореалізації» в мотивації до навчальної діяльності більш важливим в порівнянні з відповідною вираженістю цього мотиву у дівчат, які навчаються лише з однолітками своєї статі.

2. Факторна структура мотивації навчальної діяльності групи типу зовнішніх мотивів в учнів всіх

трьох систем навчання представлена двома факторами. У підлітків-хлопців, які навчаються в класах лише з однолітками своєї статі в зазначеній структурі виявлено фактори «відповідність соціальним очікуванням» та «позакласна соціальна інтеграція». У дівчат, які навчаються лише з дівчатами виявлено фактори «соціалізоване нормування» та «позакласна підпорядкованість». В зазначеній структурі дівчат, які навчаються в змішаних класах, виявлено феномен «трансформації» структури мотивації навчальної діяльності по чоловічому типу.

3. Факторна структура мотивації навчальної діяльності на рівні структури внутрішніх мотивів у дівчат, які навчаються в класах з однолітками тільки своєї статі, представлена двома факторами: «соціалізована самореалізація» та «успішна самореалізація». У хлопців в даній структурі виявлено один фактор – «мотиваційна цілісність». У дівчат, які навчаються в змішаних класах в зазначеній структурі, виявлено феномен «трансформації» структури мотивації навчальної діяльності по чоловічому типу.

Список використаних джерел/References

- Kocharian, O.S., Frolova, Ye.V., Pavlenko, V.M. (2011). *Структура мотивації навчальної діяльності студентів [The structure of the motivation of students' educational activities: a study guide]*. Kharkiv: National Aerospace University of M.E. Zhukovsky "Khark. Aviation Institute". (in Ukrainian)
- Kuzma-Kachur, M.I., Horvat, M.V., Savko, S.L. (2021). Мотивація як чинник успішного формування природознавчої компетентності молодших школярів у процесі навчально-пізнавальної діяльності. [Motivation as a factor in the successful formation of natural science competence of younger schoolchildren in

- the process of educational and cognitive activity]. Міжнародний науковий журнал "Освіта і наука", [International scientific journal "Education and Science"], Mukachevo-Chenstokhova: RVV MDU; Academy named after Ya. Dlugosha, 1(30). 56-61. (in Ukrainian).
- Mikheieva, L.V. (2005). *Формування мотивації вивчення педагогічних дисциплін майбутніми вчителями праці і професійного навчання*, [Formation of motivation to study pedagogical disciplines by future teachers of labor and vocational training. (PhD. Thesis). Vinnytsia state Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubinskoho. Vinnitsa. (in Ukrainian).
- Nikitina, I.V., Martych, I.V. (2010). *Формування професійної мотивації студента як детермінанти його творчого розвитку і працевлаштування* [The formation of a student's professional motivation as a determinant of his creative development and employment]. *Visnyk NTTU-KPI. Filosofiia. Psykholohiia. Pedagogika*, (1), 206-211. (in Ukrainian).
- Dokuchyna T.O. (2011). *Мотивація навчання як запорука стимулювання учнів до досягнення успіху* [Learning motivation as a key to stimulating students to achieve success. Pedagogical education: theory and practice: collection. of science works]. Kamianets-Podilskyi: PP Zvoleiko D.H. (8), 32-37. (in Ukrainian).
- Khalko, M.S. (2018). *Характеристика мотиваційного компоненту навчальної діяльності молодшого школяра* [Characteristics of the motivational component of the educational activity of a junior high school student]. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. К.: Психологічні науки*, К.: Psykholohichni nauky, [Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Kyiv: Psychological sciences.], 7(52). 150-156. (in Ukrainian).
- Hrytsenok, L.I. (2010). *Motyvatyia navchannia studentiv-pravoznavtsiv*. *Naukovyi visnyk KNUVS*. (4). 179-188. (in Ukrainian).

CHARACTERISTICS OF THE MOTIVATION OF EDUCATIONAL ACTIVITIES IN MIDDLE SCHOOL STUDENTS INSTITUTIONS WITH DIFFERENT EDUCATIONAL SYSTEMS

A.O. Kharchenko

*candidate of psychological sciences, associate professor of the department of psychological counseling and psychotherapy
Faculty of Psychology, Kharkiv National University named after V.N. Karazin
Svobody Sq., 4, Kharkiv, Ukraine, 61022*

Yu.I. Gulyi

*candidate of psychological sciences, associate professor, head of the department of psychology
Faculty of Humanities and Law, National Aerospace University named after M.E. Zhukovsky
"Kharkiv Aviation Institute", str. Chkalova, 17, Kharkiv, Ukraine, 61070*

O.D. Nauchitel

*candidate of psychological sciences, associate professor, associate professor of the Department of Psychology
Faculty of Humanities and Law, National Aerospace University named after M.E. Zhukovsky
"Kharkiv Aviation Institute", str. Chkalova, 17, Kharkiv, Ukraine, 61070*

Problem definition. The constant transformation of external motives, which is caused by frequent changes in society and changes in the education system, requires a corresponding modification of the internal regulation of the students' personality. The existence of institutions with mixed education systems requires a study of the peculiarities of the motivation of the educational activities of the students in them, which is especially important in adolescence. **Problem analysis.** In the scientific literature, two main groups of types of motives are distinguished in the structure of educational motivation: external and internal. External motives include: social approval, study prestige, communication, fear of punishment, extracurricular educational motivation; to internal ones: achievement motivation, cognitive interest, self-realization, awareness of social necessity. **The purpose of the study.** To reveal the peculiarities of the motivation of educational activity in middle school students of institutions with different education systems. **The research methods.** Methodology for diagnosing the type of school motivation in schoolchildren" (E. Lepeshva). For mathematical and statistical processing, we used: factor analysis by the Varimax principal components method and φ - Fisher's angular transformation. **Description of the sample.** The sample consisted of 84 respondents. These are students of the 6th grade (12 years old) of secondary schools of the Donetsk region. They were divided into three groups. The first two groups consisted, respectively, of girls (30) and boys (24), who studied in classes exclusively with peers of the same sex. The third group is mixed, which included 15 girls and boys each. **Conclusions** No significant differences were found in the educational motivation of middle school students studying in institutions with different education systems for all motives, except for "extracurricular educational motivation" and "self-realization". The group of internal motives is the most pronounced among representatives of all three groups. The factor structure of the motivation of educational activity was created for each of the groups of motives. In girls who study in mixed classes, the phenomenon of "transformation" of the structure of the motivation of educational activities according to the male type was revealed.

Key words: *motive, structure, motivation of educational activity, education system.*

The article was received by the editors 15.08.2022 (Стаття надійшла до редакції 15.08.2022)

The article is recommended for printing 16.09.2022 (Стаття рекомендована до друку 16.09.2022)